

TINGEN NGEN

Forår 2016

Sygdom

““Neurotics complain of their illness, but they make the most of it, and when it comes to taking it away from them they will defend it like a lioness her young.”

- Sigmund Freud

TINGEN
- afdelingsblad for Idéhistorie
Forår 2016

Trykt hos:
Fællestrykkeriet for Sundhedsvidenskab
Århus Universitet, Bygn. 1633

Oplag: 100 eks.

Udgives med støtte fra
Institut for Kultur og Samfund

Leder...

Har du også en sygelig læsetrang? Godt, for så har TINGEN præcis hvad du har brug for! I dette nummer af TINGEN dykker vi ned i det som vi alle kan udsættes for, men som vi aldrig helt synes at kunne kontrollere: Sygdom. Dette flyvske begreb, som kan rumme så mange ting, at man kan blive helt dårlig bare ved tanken. Et begreb som skifter med tiden, idet nogle ting forbliver syge, og andre bliver helbredt af tidens ånd. Med andre ord det perfekte felt for idéhistorisk undren, udredning og spørgen.

At grænserne for det sygelige både er flydende og flyvske, viser sig tydeligt i dette nummers temaartikler. Her kommer vi for alvor rundt i sygdommens mere og mindre fysiske kringelkroge, hvor der er plads til alt fra fødselsdeformiteter til angst (at det ene her ofte kan kombineres med det andet er dog ikke utænkeligt). Emil Rasmussen giver os en tur gennem sygdommens væsen i Dostojevskijs russiske, litterære univers, hvor der er dømt skæve karakterer og sygeligt storbyliv. Nina Bogicevic diskuterer i sin artikel svære problemstillinger vedrørende infertilitet. Morten Nyborg skriver om ting der kan komme, skulle fertiliteten genvindes, idet han dykker ned i Parés middelalderunivers, hvor monstre fødes på lige fod med deforme børn. Anne Eggert Stevns graver i det Kierkegaardske nøglebegreb vi nok alle har stødt på, men nok også helst vil være foruden: Angsten. Og endelig giver Emil Højrup Vinther en spændende fortælling om 1800-tallets forhold til prostitution, hvor prostituerede både var et sygeligt fænomen og et nødvendigt onde for lysterne.

Skulle alt dette ikke være nok til at stille læsetrangen, gives der endvidere en reportage fra dette års Faglig Weekend, hvor Marie Søndergaard har været på plads til Jakob Bek-Thomsens oplæg om sygdommens natur i medicinen.

Derudover finder I, som sædvanligt, en række anmeldelser, foruden en kort introduktion til en tænker. Læs her anmeldelser af bøgerne *Valgets tyranni*, *Sådan bliver vores børn dygtigere*, *Hvad er mennesket? Antropologi i pragmatisk perspektiv* og *Venstrefløjens nye tænkere*, og bliv desuden klogere på Hannah Arendts tankeunivers.

Husk derudover, at vi på TINGEN som altid tager imod uopfordrede artikler, essays, anmeldelser og lign. på såvel ide.tingen@gmail.com som vores Facebookside. Eneste krav er skrivelyst og idéhistorisk relevans – så der kan skrives løs, hvad enten kroppen nu er sygdomsramt eller ej.

Rigtig god læsning!

David Dragsted, temaredaktør, på vegne af TINGEN-redaktionen.

Hvem...

Redaktion

David Dragsted (temareda      )
Louise Rognlien (ansvarlig reda      )
Frederik Ingvar  
Astrid Lykke Birkving
Biko Martin
Marie Søndergaard
Emil Højrup Vinther
Nina Bogicevic
Morten Nyborg
Markus Christan Hansen
Dea Sofie Kudsk

Bidragssydere

Anne Eggert
Nina Bogicevic
Emil Rasmussen
Morten Nyborg
Emil Højrup Vinther
Marie Søndergaard
Julie Baggesen
Louise Rognlien
Sara Benedicte Neukirch
Astrid Lykke Birkving
Valdemar Pold

Layout

Sara Benedicte Neukirch

Forside/Design

Dea Sofie Kudsk

Kontakt

ide.tingen@gmail.com

Indhold

temaartikel

Anne Eggert: ANGST - patologi eller eksistentielt grundvilkår?	s. 10
Nina Bogicevic: Infertilitet - 'luksus-problem' eller sygdom?	s. 14
Emil Rasmussen: Dostojevskijs sygdomme	s. 18
Morten Nyborg: Den sygelige natur - det 16. århundredes fødselsdefekter	s. 23
Emil Højrup Vinther: Prostitutionen, sygdommen, kvinden	s. 27

tema: andet

Marie Søndergaard: Reportage fra Faglig Weekend - Sygdommens natur	s. 31
--	-------

andet

Intervju av avtredende og tiltrædende redaksjonssjef	s. 34
Julie Baggesen: Introduktion til en tænker - Hannah Arendt	s. 37

anmeldelser

Louise Rognlien: <i>Venstrefløyens nye tænkere – en introduktion</i>	s. 42
Sara Benedicte Neukirch: <i>Valgets tyranni</i>	s. 44
Astrid Lykke Birkving: <i>Hvad er mennesket?</i>	s. 46
Valdemar Pold: <i>Sådan bliver vores børn dygtigere</i>	s. 48

Call for Papers

tema:
sygdom

ANGST - patologi eller eksistentielt grundvilkår?

Hvis al jord ejes af nogen, giver det ikke meget plads til Naar en eller anden overordentlig Begivenhed indtræder i Livet, naar en verdenshistorisk Helt samler Helte omkring sig og fuldkommer Heltebedrifter, naar en Krisis indtræder, og Alt faaer Betydning, da ønske Menneskene at være med; thi dette danner. Vel muligt. Men der gives en langt nemmere Maade at dannes langt grundigere paa. Tag Muelighedens Discipel, sæt ham midt paa Jyllands Hede, hvor der ingen Begivenhed er, og hvor den største Begivenhed er, at en Uhrhøne flyver larmende op, han oplever Alt fuldkomnere, nøiagtigere, grundigere, end den, der blev applauderet paa Verdenshistoriens Theater, hvis han ikke var dannet ved Mueligheden [angsten, AS] (SKS 4,458).

Når vi sådan til daglig støder på begrebet angst, er det sjældent i sammenhæng med tanken om dannelse. Angsten er uønsket, repræsenterer det ukontrollerede og vildfarne menneskes smertelige oplevelse af fortabthed, meningsløshed, ensomhed, manglende evne til det man inden for psykologien betegner som emotionel selvregulering, et eventuelt offer for svigt, der, for en kortere eller længere periode, i al elendighed oplever livets tomhed og glædesløshed på allernærmeste hånd, og nu måske blot sidder og stirrer tomt frem for sig i en krop, der snurrer og summer i hver eneste celle. Vi betegner

angst som en sygdom; noget vi ønsker at komme af med, noget afvigende, noget der kan ramme os i krisesituationer eller som følge af traumer – kort sagt, et fænomen, der hører til livets undtagelsestilstande, der skal teste os i, om vi kan stå distancen og blive den kvit, eller om vi bliver hængende i den i smertefulde lammelse. Kun på den måde synes vi at tale om angsten som noget, der kan styrke og danne et menneske – hvis det vel at mærke kommer ud på den anden side. Da kan det næsten, som åbningscitatet peger på, være tillokkende at tage del i besejringen af denne krise. Man vil ligesom lade sig styrke af an-

dres heltemod, af deres evne til at overkomme de rædsler, livet kan byde på.

Begrebet Angest

I det lille værk *Begrebet Angest* fra 1844 får vi imidlertid en ganske anden udlægning af angstens ophav og funktion, når Kierkegaards pseudonym Vigilius Haufniensis tager fænomenet op til nøjere overvejelse. Jeg vil i denne sammenhæng på ganske kort vis forsøge at vise, hvordan Vigilius ikke vil lade angsten definere som en sygdom, der trænger sig på som et resultat af livets ydre omstændigheder, men derimod peger på fænomenet angst som et der udspringer af en indre bestemmelse, der tilhører ethvert menneskeliv i *grunden*. Angsten er således ifølge Vigilius ikke en styrkeprøve med verden, men et psykologisk fænomen der peger *ind* i mennesket; peger på, at mennesket i grunden er et moralsk væsen, der ængstes ved at tage sin egen frihed til at *vælge* på sig.

Angsten er ikke en angst for en given situation, en eller anden ydre omstændighed kan sætte en i, men derimod angsten for ikke at forholde sig *rigtigt* i det valg, man altid, ifølge Vigilius, helt alene er ansvarlig for at træffe i enhver situation. Ethvert menneske må således

selv opdage, at det er skyldigt i, hvad det end gør, og at det har pådraget sig denne skyldighed, da det i frihed bukkede under for endelighedens fristelser, for synden, idet det blev angst: "Saaledes er Angest den Frihedens Svimlen, der opkommer, idet Aanden vil sætte Synthesen, og Friheden nu skuer ned i sin egen Mulighed, og da griber Endeligheden at holde sig ved. I denne Svimlen segner Friheden.[...] I samme Øieblik er Alt forandret, og idet Friheden igjen reiser sig op, seer den, at den er skyldig." (SKS 4,365).

Angsten som drivkraft

Selvom Vigilius i det ovenstående taler om en 'segnen', sådan som fx Adam segnede og gav efter for fristelsen i Edens have, skyldtes angsten, der går forud for den segnen i egentlig forstand ikke noget udefrakommende. Den kommer altid indefra og starter allerede som en anelse i ethvert barn, inden det opdager, at det kan være ansvarligt for de konsekvenser, dets handlinger måtte have. Moralitetens virkelighed, "Aandens Virkelighed" (SKS 4,347), ligger latent i barnet som et "Intet"; som en endnu ikke realiseret mulighed. "Men hvilken Virkning har Intet? Det føder Angest." (SKS 4,347). Denne angst bli-

ver på samme tid både en "sympathetisk Antipathie og en antipathetisk Sympathie..." (SKS 4,348), der både lokker og ængster det uskyldige barn, idet det i horisonten aner sin egen mulighed for *at kunne* (SKS 4,350). Angsten er ganske vist stadig et psykologisk fænomen, men det afgørende er, at den indeholder en tvetydighed, der peger på, at det eksistentielle grundlag, ud af hvilket angsten springer, indeholder en dobbelthed. Idet Adam i Edens have overtræder forbuddet om at spise frugten på kundskabens træ, opdager han således sin egen evne til *at kunne*, og i det samme opdager han, at han selv er skyldig i det denne kunnen resulterede i, selvom det var angsten, der greb ham, lokkede ham og ængstede ham på samme tid. Det er den dobbelthed i menneskets grundlæggende konstitution, der afspejler angstens tvetydighed. Mennesket er på en og samme tid *frit* til at vælge og uendeligt *skyldigt* i sine valg.

Det er her helt centralt, at friheden for Vigilius ikke er en frihed til hvad som helst, et "liberum arbitrium" (SKS 3,169), men en frihed der, som i Adams tilfælde, "blev sat derved, at dens Misbrug sattes..." (SKS 4,362), idet angsten ledte mennesket til at træde forkert, ledte

til menneskets opdagelse af "...Forskjellen mellem Godt og Ondt." (SKS 4,351).

Angst og frihed

Opdagelsen af friheden leder derfor ikke til en total frihed i eksistentielistisk forstand, da den frihed der kommer til syne gennem angsten er bundet til den pligt at ville det gode, da "Det Gode er Friheden." (SKS 4,413). I den sammenhæng siger Asessor Wilhelm i *Enten-El-ler* fra 1843: "Jeg forvexler ingenlunde liberum arbitrium med den sande positive Frihed; thi selv denne har i al Evighed det Onde udenfor sig, om end som en afmægtig Mulighed, og den bliver ikke fuldkommen derved, at den mere og mere optager det Onde, men derved, at den mere og mere udelukker det..." (SKS 3,169) Angsten bliver derfor det, der skal lede mennesket til en erkendelse af, at der er noget der er absolut godt, hvilket det må forpligte sig på, hvis ikke det vil leve i fortabelse i en verden af total værdirelativitet. Mennesket må gennem angsten i første omgang opdage muligheden af *at kunne* både det gode og det onde, og derefter skal angsten danne mennesket til at ville dette gode, ville den egentlige frihed, der, som assessoren siger det, udelukker det onde, og dermed sikrer mennesket et me-

ningsfuldt grundlag for eksistensen.

Fra patologi til grundvilkår

Taler man om angst som en patologi, kan man ikke undgå at tale om den som noget man pådrager sig, noget man uheldigvis rammes af udefra. Men som vist bliver det umuligt at tale om angsten som en patologi hos Kierkegaard, fordi den bliver et fænomen, der altid allerede var der, og altid vil være der som den drivkraft, der hele tiden konfronterer mennesket med dets overladthed til *valget*. Den er et vilkår, der, hvis ikke den enkelte tager den på sig som en mulighed for at vælge det gode først da kan kan udvikle sig til en egentlig sygdom: *fortvivlelsen*, der bliver temaet i det senere værk *Sygdommen til Døden* fra 1849.

Litteratur

Kierkegaard, Søren (1997-2013): *Søren Kierkegaards Skrifter bind 1-28* (SKS), red. Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Johnny Kondrup, Karsten Kynde, Tonny Aagaard Olesen og Steen Tullberg, København, GAD

Infertilitet - 'luksus-problem' eller sygdom?

Kunstig befrugtning er proceduren, der bruges til at hjælpe infertile par med at få et barn. Der gøres brug af tre forskellige metoder inden for kunstig befrugtning i Danmark. In Vitro Fertilization (IVF) er metoden man bruger til skabelsen af børn i reagensglas hvor æg- og sædcelle bliver blandet sammen. Mikroinsemination (ICSI) foregår også i et reagensglas, hvor en enkelt sædcelle

indføres direkte i ægget. Den sidste metode foregår i kvindeskroppen, hvor sædceller bliver insemineret direkte i kvinden. Denne metode kaldes intrauterin insemination (IUI). Kunstig befrugtning er en af de største nuværende udviklinger inden for medicin. Kunstig befrugtning kan både blive rist og rost. Når der diskuteres etik og sociale følgevirkninger af infertilitet, og behandlingen af den, kan det skabe en hel del debat og kontroverser. Men hvilke etiske og sociale overvejelser er det man må gøre sig?

Infertilitet er klassificeret som en sygdom i reproduktionssystemet af verdenssundhedsorganisationen (WHO), og diagnosticeres efter et års udeblivende graviditet, på trods af regelmæssig ubeskyttet samkvem med sin partner (Schmidt & Ziebe, 2013: 97). Der er kun én naturlig måde hvorpå man kan få et barn; nemlig gennem kønslig omgang. Men infertilitet forekommer hos 16%-26% af alle par i Danmark. Det er op imod en fjerdedel af befolkningens par, som ikke er i stand til at skabe børn på

naturlig vis. Det har medført at 8-10% af alle nyfødte i Danmark, er skabt unaturligt gennem kunstig befrugtning.

Der kan være forskellige grunde til, at par lider af infertilitet. En lidelse blandt kvinder, som hedder endometriose forårsager infertilitet "It is a condition where pieces of uterine tissue leak out of the uterus into the Fallopian tube. It causes blockages in the Fallopian tubes and 'is associated with infertility even when the Fallopian tubes are not actually blocked'" (Pyers & Gott, 1993: 6). Men kulturelle ting såsom pesticider, som bruges i landbruget, og phthalater som bruges i kosmetik blandt andet, og livsstils relaterede ting som rygning, overvægt og alkohol kan ligeledes have en negativ indvirkning på fertiliteten (Schmidt & Ziebe, 2013: 97).

Taler man om infertilitet, kan man sige at der 'to typer'. Den sygdoms forårsagede, og den infertilitet som er forårsaget af en fertilitetsnedsættende livsstil. Kan den infertilitet som mennesket selv har fremprovokeret gennem livsstil, have samme krav på fertilitetsbehandling, som de der lider af endometriose, eller mænd der har gennemgået en kræftbehandling, og har en betydeligt forringet fertilitet som følge af kræftbehandling?

Der er argumenter for og imod kunstig befrugtning. Nogle mener at kunstig befrugtning er et tegn på selvoptagethed "society treats IVF as though it caters to the whims of a self-indulgent group

who simply cannot accept the limitation nature has placed on them." (Pyers & Gott, 1993: 23). Men der er generelt en reproduktions-forventning til kvinder, og det kan forestilles at være hårdt som kvinde, ikke at kunne leve op til det – især hvis man har et ønske om kernefamilien. Ligeledes må det være tærende på et forhold, at være den person, som ikke kan give sin partner det ønskede barn. Og hvor står man så? Skal man bytte sin partner ud, med en mere fertil af slagsen, eller skal man ikke bare benytte sig af muligheden for kunstig befrugtning, fordi at skabelsen af børn ikke kun handler om et selvoptaget ønske om børn, men faktisk kan berøre flere aspekter i en persons liv? Kunstig befrugtning og 'retten til et barn' kan her have en positiv indvirkning på den emotionelle tilstand. Det kan give håb, glæde og sågar et barn. Uden kunstig befrugtning, kunne man frygte at infertile personer ville tænke lave tanker om sig selv; man er mangelfuld, abnorm, ikke en 'rigtig kvinde', eller en 'rigtig fertil mand' som er ude af stand til videreførelsen af sin slægt. Så at tro at par i fertilitetsbehandling er grådige, er en uretfærdig opfattelse.

Infertilitet er ikke noget man selv er skyld i, i hvert fald ikke bevidst. Derfor kan det være meget nemt at sige, at de er 'self-indulgent' hvis man enten ikke selv er infertil, eller ikke selv ønsker børn. Måske en sådan udtalelse udspringer af en form for ignorance, fordi man simpelthen ikke kan sætte sig i deres sted. Infertilitet som sygdom strækker

sig ud over bare at være en dysfunktionel krop - det har også nogle psykosociale indvirkninger (Nebelong, 2015).

På den anden side, så kan man ikke komme udenom at undfangelsen er en naturlig evne kroppen har. Man må lade kroppen være som den er, og lade skabelsen af liv foregå på den naturlige måde. Det samme gælder abort, hvilket er en unaturlig måde at blande sig med naturen på. Man ødelægger jo egentlig et potentielt liv. Kunstig befrugtning er begge to unaturlige indgreb på kvindeskroppen, og det kan der være noget etisk forkert i. Et 'bevis' for at kunstig befrugtning ikke er en naturlig, sund og positiv proces er den indvirkning det kan have på kvinden "The side effects that women suffer from IVF are horrendous. There is risk involved in the operation of harvesting eggs, and drugs used in super-ovulation 'increase the risk of ruptured ovaries, ovarian cysts, migraines, dizziness, vision-related problems, weight gain and depression.'" (Pyers & Gott, 1993: 29).

Det kan være sundhedsskadeligt at modtage fertilitetsbehandling, og måske er et barnløst liv bedre, end et liv med følgevirkningerne af en mislykket -eller vellykket- fertilitetsbehandling. "Numerous hospital visits, repeated examinations, surgery, tests, and anxiety places great stress on relationships." (Pyers & Gott 1993: 34). Hormonbehandling forårsager humørsvingninger så stærke, at det virkelig kan sætte et parforhold på prøve. Hvis proceduren

ovenikøbet ikke fungerer, fører det ofte til depressioner, og efterlader parret demoraliseret, nødstedte og sorgramt. Er det ikke moralsk forkasteligt at tilbyde en måske psykisk skadelig proces? Hvordan sikrer man sig at det barn man forsøger at skabe, ikke får en dårlig start på livet, med forældre som er deprimerede som følge af behandlingen.

Reagensglasbørn er også set som en "gross luxury" (Pyers & Gott, 1993: 33). Som Pave John Paul kritiserer, så befinder vi os i en tid hvor vi er alt, alt for mange mennesker, og der er alt, alt for mange forældreløse børn. Hvis man ønsker sig et barn, burde første prioriteten ikke være at hjælpe og opdrage de børn som mangler forældre? Er der ikke en større ære i at hjælpe de allerede eksisterende som man ved har brug for det? "there is a greater duty to look after those who are already here than there is to produce new life at unknown moral cost," Pave John Paul (Pyers & Gott, 1993: 33). Eller er det meget vigtigt at barnet man får, skal 'designes' af ens egen DNA før at det er 'godt nok'. For så opstår der noget paradoksalt i, at man ønsker sig et barn, man naturligt er forælder til, da det rent biologisk kommer fra dig. At processen ved kunstig befrugtning så har været unaturlig, har man ingen indvendinger til? På den led så giver kunstig befrugtning hurtigt et udtryk om den førmtalte selvoptagethed.

Hvad med homoseksuelle og enlige mødre? De to grupper bruger muligheden

for kunstig befrugtning, også hvis de ikke er infertile. I 2011 var 6,2% af alle kvinder i fertilitetsbehandling enlige eller lesbiske. Det kan diskuteres om det er retfærdigt, at et par hvor den ene partner er infertil, og derfor er afhængig af en fertilitetsbehandling for at få en ønsket barn, kan gøre samme brug af fertilitetsbehandlings som en kvinde, der 'bare' ønsker at være enlig mor. Fertilitetsbehandling er meget dyrt, og derfor er der en begrænsning på, hvor mange gange du kan modtage denne behandling. Derudover er chancen for en vellykket fertilitetsbehandling kun et sted mellem 10%-15% - det er ikke meget! Men går behandlingen ikke kun til de personer som reelt set har sygdommen *infertilitet*, bliver antallet af forsøg kun færre per person (Schmidt & Ziebe, 2013: 98). På den anden side er der stadig det psykosociale aspekt, der siger at det kan være psykisk svært ikke at få børn, og dette kan man heller ikke byde et menneske, uanset om de lever i et parforhold med infertilitet, er enlige eller homoseksuelle. Alle mennesker er vel lige meget værd, og har krav på de samme muligheder.

Argumenterne omkring kunstig befrugtning indikerer at der er mange forskellige mennesker, som har mange forskellige meninger til kunstig befrugtning. Det er svært at sige om de der argumenterer for eller imod har mest ret. Men det er en vigtig sag at diskutere, uanset hvor ømtåleligt et emne det er.

Det er nok bare svært at have et

forudindtaget svar på spørgsmålet omkring hvorvidt fertilitetsbehandling er okay eller ikke er okay. For spørgsmålet, og dets svar, afhænger meget af den individuelle situation.

Litteratur

Nebelong, Amalie: *Derfor er så meget status i at få børn*. Artikel set på Tv2.dk <http://livsstil.tv2.dk/samliv/2015-11-29-derfor-er-der-saa-meget-status-i-at-faa-boern> (set: 26.04.2016)

Pyers, Greg; Gott, Robert (1993): *Fertility rights: the IVF debate*, Lakewood: CIS Publisher Inc

Schmidt, Lone; Ziebe, Søren (2013) "Diskussion om brugerbetaling for assisteret befrugtning", s. 97-102 i *Det Ethiske Råd* (red.): *Etik og prioritering i sundhedsvæsenet: hvorfor det er så svært*

"Jeg er et sygt menneske": Dostojevskijs sygdomme

Rationalitet og sygdom

Min titel er lånt fra *Kældermennesket*, der kredser om det man mildest talt kan kalde en antihelt. Det er faktisk bogens åbning, hvad der taler for vigtigheden af det sygeliges rolle i værket: "Jeg er et sygt menneske... Jeg er et slet menneske. Et frastødende menneske. Jeg tror, jeg er leversyg". I værket præsenteres vi for et bittert, afskåret og direkte antisocialt menneske, der lever i udkanten af St. Petersburg, sjovt nok ikke i en kælder, men ikke desto mindre i et lurvet lille værelse. I romanens første del udfolder vores hovedperson, kun kendt som Kældermennesket, sine pseudofilosofiske spydigheder mod den russiske oplysningsrationalisme, der for ham består af lige dele nihilisme og socialisme. Romanens anden og sidste del er den egentlige handling, og drejer sig om Kældermenneskets diverse nederdrægtigheder. Han når blandt andet at op-

søge et slagsmål, at tage et lån han ikke kan tilbagebetale og endelig, at udfordre en kollega til pistolduel. Særligt pistolduellen, der er et yndet motiv i russisk litteratur fra 1800-tallet, markerer værkets gennemgående parodierende og ironiske karakter. Dueludfordringen accepteres ikke, men bliver derimod latterliggjort af kollegerne og Kældermennesket må igen se sig selv krænkert. Dette fremhæver jeg fordi Kældermennesket bliver en arketype i Dostojevskijs efterfølgende forfatterskab, hvori det syge og det ironiske konstant sammenvæves. De mest ekstreme og radikale karakterer i hele forfatterskabet, er i de fleste tilfælde også de legemligt sygeste. Mennesker der af den ene eller anden art lider fysisk, lider oftest endnu mere i sjælen hos Dostojevskij. Man kan med gode grunde fremhæve Dostojevskijs egen skavank, nemlig at han led af epileptiske anfald igennem

størstedelen af sit liv, hvilket han blandt andet brugte til sine karakterer, fx i *Brødrene Karamazov* og *Idioten*. Men Dostojevskij forbinder aldrig epilepsien med det selvfordrende, som han gør mellem andre sygdomme og de mere egensindige, rationelle karakterer. Den epilepsiramte Fyrst Mysjkin, også kendt som idioten, er netop Dostojevskijs manifestation af kristendommen i ét menneske. Det forholder sig helt anderledes med de mange lungesygdomme og febre, som i endnu højere grad fremkommer iblandt hans persongalleri. En anden fremtrædende og meget syg karakter i *Idioten*, den tuberkulose-ramte og erklærede nihilist, Ippolit, er nemlig et sådant fornuftsmenneske som meget af Dostojevskijs litteratur er et opgør med. Ippolit, der er døden nær af sin tuberkulose, er et ekstremt eksempel på denne sammenkobling mellem det sygelige og det nihilistiske. Men i hans lange tale ved et middags-selskab omkring hans snarlige død, åbnes forståelsen af døden netop for ham. Hvad han før betragtede med ligegyldighed, viser sig i sin modsætning som livets immanente virkelighed. "Columbus døde jo næsten uden at have set den [Nye Verden] og uden rigtig at vide, hvad det var, han havde fundet. Det,

det kommer an på er selve livet, den konstante opdagelse af livet, slet ikke opdagelserne i sig selv!" (Dostojevskij, 2014: 524). For Ippolit bliver det netop sygdommen og dens nærhed til døden, der åbner op for det usikre og irrationelle i troen på livet og som omvendt udfordrer hans rationelle nihilisme.

Byens rationelle sygdom

Man kan desuden se sammenstillingen af det rationelle og sygdommen i Dostojevskijs beskrivelser af byerne og menneskemasserne. "... jo ensommere stedet var, desto stærkere følte han, at noget andet, noget pinefuldt, noget urovækkende, rykkede ham nær, og han vendte hver gang tilbage til byen for at forsvinde i menneskemængden" (Dostojevskij, 1966: 200) samt: "Man har ofte sagt at St. Petersburg-klimaet er skadeligt for mig [...] Alligevel bliver jeg her – ikke under nogen omstændigheder forlader jeg Petersburg" (Dostojevskij, 2000: 13). Dostojevskij er på ingen måde naturromantiker, men bruger analogien mellem by og rationalitet til at vise det lurvede, fattige og ikke mindst sygelige ved modernitetens storbyer som et sindsbillede på de syge nihilisters stilstand – ingen af dem vil forlade byens masserationalitet, men

dyrker byens tætpakkede smitsomhed. "Ethvert menneske må have luft. Luft, luft! ... Det ene fornødne" udbryder den helt igennem amoralske Svidrigailov sarkastisk ved synet af Raskolnikov til en begravelse (Dostojevskij, 1966: 199). Ligeledes er Kældermennesket jo netop klar over det direkte skadelige ved klimaet, men nægter af rendyrket trodsighed at forlade sit kammer. Det klimatiske er tæt forbundet med det kulturelle, både i og med at industrikulturen står bag byluftens tæthed, men også i en billedlig forstand hvor miljøet omkring Kældermennesket er selve foranledningen til hans spydigheder. Kun i St. Petersburg, der i hans øjne er rationalitetens højborg, kan en så reaktionær ideologi udklækkes, for Kældermenneskets filosofi er vitterligt reaktionær i den forstand at den er en radikaliserende af de synspunkter han gør op med. Ved at efterabe rationalisternes moralfilosofi og vise dens uholdbarhed over for dens egne yderste konsekvenser, bliver Kældermennesket en parodi af disse. Rationalisterne vil opbygge en eviggyldig moral, Kældermennesket vil skabe en underminering af rationalismen selv. Det er denne evindelige og paradoksale rationalitetskritik, der gør at Kældermennesket lever et fuld-

stændigt ironisk liv uden et oprigtigt forhold til noget og som markerer hans abnorme og dermed sygelige tilværelse. Han får netop muligheden for næstekærlighedens frelse ved mødet med en kvinde, ligesom Raskolnikov, men afviser den af trodsighed og selvære, hvilket netop understøtter helbredelsen af det ironiske som et øjeblik, der ligeså let kan forbigås, som det kan opfyldes.

Troens og kærlighedens helbredelse

Rodion Raskolnikov er i stil med Kældermennesket en slags antihelt, der i sin ensomhed opbygger en radikal ideologi, der i hans tilfælde retfærdiggør mordet på en pantelånerske. Romanens egentlige handling drejer sig så om hans gradvise tvivl over retfærdigheden i hans gerning. Med ironien er der ikke tale om en helbredelse *til* troen for Raskolnikov, i den forstand at en sygdom pådrages og således, fx med feber, kan helbredes. Et raskt menneske kan selvsagt ikke helbredes. For de raske er sygdommen et fravær, der ikke tænkes over og raskhed kan derfor siges at være en umiddelbar sindstilstand, hvor sygdommens implicite lidelse ikke er reel som sådan. Omvendt vil den syge, *efter* helbredelsen vel være rask igen – men jeg vil hævde at Dostojevskijs

pointe mht. den syge, er at det ikke er den efterfølgende raskhed, men selve helbredelsesprocessen, eller snarere helbredelsesøjeblikket, der bør accentueres. Lidelsen ved tvivlen som processen og kærligheden som øjeblikket. Med øjeblikket mener jeg det processuelle ved en helbredelse, som en langvarig kamp med sygdommen og den syges fastholdelse af livet, men i dens yderste tilspidsning i et øjeblikkeligt, usigeligt punkt hvor enten sygdommen eller den syge selv, bukker under. Jeg vil mene at Raskolnikov er et billede på det første, Kældermennesket på det andet. Hvorfor forsvinder Raskolnikovs helbredelsesøjeblik i *Forbrydelse og straf* imellem siderne i epilogen, ind i sig selv?

Kærlighedens og helbredelsens paradoksalitet

Som Kældermennesket oplever Raskolnikov den fuldstændige tilspidsning af sin rationaliserende tænke måde, hvor teoretiseringen af hans mord og den efterfølgende fortvivlelse æder hinanden op. Det rationelle som sygdom er i virkeligheden ikke sygdommens alvorligste stadie: Raskolnikovs proto-overmenneskeideologi er den nihilistiske sygdom i Dostojevskijs øjne, men selve febevildelsen rammer samtidigt

med den nagende tvivl over ideologiens sandhed, som samtidigt er tvivlen på hele hans eksistensgrundlag. Med dette bliver fortvivlelsen det helbredende, men ikke helbredelsens øjeblik. Der er altså megen vægt på processen, men absolut intet på øjeblikket, hvorfor selve paradokset i kærligheden træder frem i sin dobbelthed, som det der findes uden en begyndelse. Dostojevskij kan ikke fange flygtigheden, men kun beskrive den som tidslig i epilogen, fordi troen på livet ikke er sproglig. Efter fængslingen af Raskolnikov skriver den hengivende Sonja at "hans helbred ... er tilfredstillende" (Dostojevskij, 1966: 321), hvilket under alle omstændigheder må siges at være radikalt anderledes fra feberen i resten af værket. "Det pinte Raskolnikov, at han så længe ikke kunne frigøre sig fra indtrykket af denne meningsløse feberdrøm, at den vedblev at ligge så tungt og smerteligt i hans hukommelse", siges det om en drøm Raskolnikov havde umiddelbart efter mordet, der netop igen drejer sig om sygdom, denne gang en pestepidemi, som gør de ramte "besatte og rasende". (Dostojevskij, 1966: 329). I drømmen bliver de ramte helt sikre på deres overbevisninger, ikke ulig Raskolnikovs egen mordteori. "Alle

var i oprør, ingen forstod hinanden, enhver mente at han alene sad inde med visdommen" (Dostojevskij, 1966: 328). Den rationelle, skematiske forståelse af verden er netop hvad Raskolnikovs "helbredelse" bevæger sig væk fra, mod det usikre og uforståelige i den kærlighed han uopfordret får fra Sonja, men først kan forstå i ét endeligt øjeblik, hvor hans sjæl er blevet martret af tvivl og sygdom så længe at kærligheden til det usikre sejrer: "Begge var de så blege, så hærgede; men i disse syge og blege ansigter lyste allerede en ny fremtids morgengry, en sand opstandelse til et nyt liv ... Den enes hjerte var blevet det udtømmelige livsvæld for den andens" (Dostojevskij, 1966: 331).

Litteratur

Dostojevskij, F., 1966. *Rodion Raskolnikov (Forbrydelse og straf)*. Første udgave. Gyldendal.

Dostojevskij, F., 2000. *Kældermennesket*. Første udgave. Dansk lærerforening.

Dostojevskij, F., 2014. *Idioten*. Tredje udgave. Rosinante.

Morten Nyborg

Den sygelige natur - det 16. århundredes fødselsdefekter

For [...] what can atheists and sodomists expect, who couple against God and Nature with brute animals? On this subject, Saint Augustine says the punishment of lechers is to fall into blindness and to become insane, after they have forsaken God, and no to see [i.e. be aware of] their blindness, being unable to follow good counsel provoking the wrath of God against them. (Paré, 1983)

Årsagerne

Jeg vil her snakke en smule om det på en tid monstrøse, forunderlige og sygelige i naturen. Sygeligt som det teratologiske, dvs. læren om misdannelser. Dette skal dog ikke foregå uden noget vi kan forundres ved, og derfor vil jeg beskrive dette teratologisk sygelige, som det så ud hos en bartskeer i det 16. århundrede. Ambroise Paré (1510-1590) levede gennem det 16. århundrede, og arbejdede meget af hans liv som hofkirurg ved det franske hof. I hans forfatterskab finder vi værket *On Monsters and Marvels*. Her udfoldes forunderlige og monstrøse forekomster, fra børn født med ekstra lemmer, til havtasker og magikere. Parés interesse ligger i at klassificere det han finder, og jeg vil her lade ham fortælle hvad årsagerne til denne slags forekomst kan være:

The first is the glory of God. The second, his wrath. The third, too great a quantity of seed. The fourth, too little a quantity. The fifth, the imagination. The sixth, the nar-

rowness or smallness of the womb. The seventh, the indecent posture of the mother, as when, being pregnant, she has sat too long with her legs crossed, or pressed against her womb. The eight, through a fall, or blows struck against the womb of the mother, being with child. The ninth, through hereditary or accidental illness. The tenth, through rotten or corrupt seed. The eleventh, through mixture or mingling of seed. The twelfth, through the artifice of wicked spital beggars. The thirteenth, through Demons and Devils. (Paré 1983: 3)

Årsagerne går fra Gud i både hans herlighed og vrede, til de naturlige årsager og sidst til bedragere og folk i ledtog med onde kræfter. Disse forskellige temaer som ses i årsagerne kan vi kategorisere som det over, u og ekstranaturlige. Det overnaturlige der har Gud som årsag, det unaturlige som en årsag der ligger inden for naturen, men blot bryder med dens sædvanlige orden, og det ekstranaturlige som er noget frembragt i naturen af f.eks.

hekse og dæmoner (Lassen, 2011: 115).

Det overnaturlige, som her er Guds herlighed eller vrede, stiller Paré ikke spørgsmål til. Det er for ham at se tydeligt at Gud indtræder, eksempelvis i "Helbredelsen af den blindfødte" som vi hører om det i Johannesevangeliets kapitel 9, men også som en vrede over mennesket:

[...] most often these monstrous and marvellous creatures proceed from the judgment of God, who permits fathers and mothers to produce such abominations from the disorder that they make in copulation, like brutish beasts, in which their appetite guides them, without respecting the time, or other laws ordained by God and Nature: as it is written in Esdras the Prophet (Ch. 5, Book 4), that women sullied by menstrual blood will conceive monsters. (Paré, 1983: 5)

Der kan ikke være tvivl om hvor moralskt forkasteligt Paré mener disse forældres handlinger er, som det er eksemplificeret ved beskrivelsen af, at de "abominations" de skaber i handlinger ligner noget "brutish beasts" ville gøre. En sygelig moral gør sig gældende for disse mennesker ifølge Paré, når det for ham er en så klar overtrædelse af Guds bud. (Paré, 1983: 73). Parés beskrivelser af det monstrøse vidner om det på en gang fascinerende ved de brud på naturens orden som han finder, men også om det farlige og slemme i disse monstrøse unaturlige forekomster. Der er her et vigtigt skel mellem de ting der trodser både Gud og naturen, og de ting der blot bryder med naturens

orden. Det der bryder med Guds bud, som eksempelvis omgang med kvinder i menstruationsperioden, er stærkt moralskt ladede brud, mens at brud blot på naturens gang er lettere at stille sig undrende og fascineret overfor.

Brud på naturens orden

Til brud på naturens orden stiller Paré eksempler som for meget frø hvor tvillinger eller ekstra lemmer forekommer, eller mangel på samme hvor der mangler lemmer. Endvidere er der eksempler som kvinders fantasi som kan medføre at børn bliver født med mærkelige "defekter", eller den smalle livmoder og tryk på maven, hvor "[...] the children are born bent, hunch-backed and misshapen, some having hands and feet twisted." (Paré, 1983: 38, 425). Fantasien er her skrevet ind som en naturlig årsag hos Paré. Det er en gængs opfattelse at kvinders imagination kan påvirke fosteret, noget han kan henvise til autoriteter som Aristoteles og Hippokrates for at bekræfte (Paré, 1983: 38). Paré skriver omkring en pige:

[...] furry as a bear, whom the mother had bred thus deformed and hideous, for having looked too intensely at the image of Saint John (the Baptist) dressed in skins, along with his body hair and beard, which picture was attached to the foot of her bed while she was conceiving. (Paré, 1983: 38).

Dette eksempel kan forekomme os mærkværdigt, men det er vigtigt at forstå det ud fra det klassificeringsarbejde, Paré er i gang med at udføre. Han kobler

forekomst med årsag, og der gør sig her et særligt rationale gældende. Udover at Paré kan henvise til de store gamle autoriteter, kan man forstå klassificeringen af en forekomst til fantasien som årsag i kraft af det tema der går igen ved den monstrøse forekomst man undersøger. Pelsene som Johannes døberen var svøbt i, var måske det nærmeste man faktisk kom på at forklare, hvad der skulle gøre det muligt for naturen at afvige fra sin typiske gang på denne måde, og jeg fastholder her, at fantasien som årsag forbliver indenfor naturens sfære, i Parés perspektiv. Et andet eksempel på dette klassificeringsarbejde finder vi i Parés behov for at skelne mellem et og to individer ved siamesiske tvillinger. Han trækker her blot på Aristoteles skelnen der siger at det er et spørgsmål om hvorvidt der er ét eller to hjerter at finde i kroppen hvilket Paré tager konsekvensen af og foretager obduktion på op til flere af sine eksempler:

In the year 1546, in Paris, a woman who was six months pregnant gave birth to a child having two heads, two arms, and four legs, which I opened; and I found inside it only one heart (which monster is in my house and I keep it as an [example of] a monstrous thing), as a result of which one can say that it is only one child. (Paré, 1983: 14)

Paré obducerer og konkluderer, og beholder endda dette hjerte i sit hjem (eller måske hele barnet?) som eksempel. Paré kan klassificere noget som unaturligt, så længe han kan observere og tydeligt rationalisere sig frem til hvad

årsagen må være (for lidt plads giver skæve hænder), modsat de ting hvor det hverken er muligt for Paré at observere eller forstå, hvormed han må tilskrive Gud eller djævler årsagen.

Den sygelige natur

Paré ønsker at forklare. Nogle ting ser han som givet på forhånd, om det så er fra de gamle autoriteter eller Bibelen og Guds bud til mennesket. Andre ting kan han forklare ud fra et særligt rationale, hvor det monstrøse ikke behøver bryde ud af naturens sfære, men snarere er noget unaturligt der bryder med naturens gang. Der er en stor interesse i at forstå det unormale, det der bryder med Guds orden, og det der forekommer direkte monstrøst og sygeligt. Paré ser et væld af årsager hvor Gud forklarer det overnaturlige, et stærkt observerbart årsagsvirknings rationale, til det unaturlige og hekse og djævle, til alt det der skulle falde udenfor eller midt imellem altså det ekstranaturlige. Men hvad er det der er på spil her? Hvad er det for et verdensbillede Paré stykker sammen når han klassificerer nogle ting som så forvirrende at kun Gud kan være årsag, mens andre ting helt rationelt kan udledes fra hvad han observerer i naturen? Når Michel Foucault skriver at lægevidenskaben i det 16. århundrede var "[...] helt gennemsyret af det irreelle, fantasmerne, det imaginære; en natur af illusioner og bedrag[...]", er det så præcis Parés arbejde med fantasien som årsag, og sidestillingen af overnaturlige og unaturlige årsager, alt efter hvad der lader sig observere, Foucault beskriver?

(Foucault, 2003: 208). Foucaults beskrivelse passer på den udlægning af Paré jeg har præsenteret her, men det er vigtigt at forstå at Paré ikke så meget søger at reparere et verdensbillede som brud på naturens orden krakelerer, men snarere arbejder ud fra de sandheder han havde til rådighed, præcis som den moderne videnskab nødvendigvis må gøre med dens sandheder i dag. Det irreelle, fantasmerne og det imaginære er til stede hos Paré, men der er selvfølgelig kun tale om en naivitet for så vidt at vi vil vurdere hans arbejde på vores præmisser. Vi må selvfølgelig ikke se Paré som naiv, men snarere forundres ved at Gud og fantasien helt oversverbart er til stede i naturen for Paré. Det over, ekstra og unaturlige er alt sammen til stede i verden, i form af brud på den orden Paré ellers kan observere. Paré søger at forklare disse brud, eller det vi kunne kalde den sygelige, monstrøse natur, i sit virke som en slags naturfilosof. Det sker på præmisser som, når vi er opmærksomme på dem, kan forekomme lige så rationelle som de er mærkelige.

Litteratur

Foucault, Michel (2003): *'G alskabens Historie i den klassiske periode'*, Frederiksberg: DET lille FORLAG. Lassen, Frank Beck (2011): "«Et ondt og tyrannisk bæst» Varulven i tidligtmoderne dæmonologi", *ar*

Idéhistorisk tidsskrift, årg. 51, nr. 3, s. 113-123 Paré, Ambroise (1983): *On Monsters and Marvels*, Chicago: The University of Chicago Press.

Emil Vinther
Højrup

Prostitutionen, sygdommen, kvinden

"The greatest of our social evils"

I 1836 udgav Alexandre Parent-Duchâteaulet *De la Prostitution dans la ville de Paris* - det første større studie af prostitution i en storby. Her fremstod prostituerede som en separat klasse, hvis moral, smag og vaner adskilte sig radikalt fra det resterende samfund. Prostitution var således ikke længere kun et spørgsmål der angik det enkelte individs moral, men blev et problem der angik selve samfundslegemet. I de følgende årtier blev prostitution i stigende grad anset som et fremmedlegeme der truede med at smitte og nedbryde det anstændige samfund (Jordan, Sharp, 2003: 31-32). Den prostituerede kan siges at være den ekskluderede par excellence i de moderne vestlige samfund. Som en radikalt fremmed, er den prosti-

tuerede det perfekte modbillede til den borgerlige familie. En figur den bedre del af samfundet kan definere sig selv overfor samt projicere dens laster over på. I det victorianske England er disse laster først og fremmest liderlighed, uorden og sygdom. Den prostituerede blev set som smittebærer og ophav til alskens laster. I det medicinske tidsskrift 'The Lancet' kan man d. 7. November 1857 læse at:

The typical Paterfamilias, living in a grand house near the park, sees his son allured into debauchery, dares not walk with his daughters through the streets after nightfall, and is disturbed from his night slumbers by the drunken screams and foul oaths of prostitutes reeling home with daylight. (Jordan, Sharp: 67).

For den anstændige familiefar er der intet skjul fra prostitutionen - denne "hideous disease" - der gemmer sig i skyggen og er parat til at trække svage sjæle med ned i synden. "The first visit is seldom the last; for the vice of sensuality is to degraded minds as attractive as the vice of gambling" (Jordan, Sharp, 2003: 66, 68). - Den

uhæmmede kvindelige sensualitet side-
stilles med økonomisk løssluppenhed.

Prostitution og det offentlige helbred

De samfundsøkonomiske konsekvenser af ikke at have en proaktivstitutions-politik er omdrejningspunktet for *William Actons Prostitution in relation to public health* fra 1851. Udover at være en parasit på det anstændige samfund, udgør den prostituerede også en konkret fare som smittebærer af kønssygdomme. Acton påpeger at kønssygdomme er udbredt hos den offentligt ansatte, mandlige befolkning, med enorme samfundsmæssige udgifter til følge (Jordan, Sharp, 2003: 50). "It is society that suffers" - når det skal betale, ikke bare for den prostitueredes medicin, men også til de mænd hun smitter (der så risikerer at smitte deres koner). Man ender på den måde med hele familier af "non-effective individuals" (Jordan, Sharp, 2003: 58). De prostituerede er således en af Englands farligste klasser (Jordan, Sharp, 2003: 59). Mellem 1864 og 1869 blev fire love, kendt som The Contagious Diseases Acts, vedtaget af det engelske parlament. Lovene var et forsøg på at implementere en sådan proaktivstitutions-politik. For at reducere omfanget af kønssygdomme i hæren, gav man politiet ret til at anholde enhver kvinde man mistænkte for at være prostitueret i- og omkring bestemte militærbaser og kystbyer. Hvis kvinden blev anset for at være prostitueret blev hun tvunget til at lade sig registrere og undergå en ofte brutal underlivsundersøgelse

for kønssygdomme. Enhver kvinde var således en potentiel smittekilde. Lovene stadfæstede at det var myndighedernes opgave at forsyne mænd, der handlede ud fra deres naturlige seksuelle impulser, med rene og sunde kvinder. Prostitutionen var et nødvendigt onde for at undgå at anstændige kvinder blev antastet eller voldtaget på gaden (Hamilton, 1978: 14-15).

Kvindebevægelse og resocialisering af de prostituerede

Udover at være inkarnationen af ustyrlig feminin sensualitet og synd, tjente den prostituerede også som modbillede til den sande kvinde. Hvor den sande kvinde af natur var ren, dydig, og helt uden seksuelt begær, blev den prostituerede knap nok betragtet som en kvinde, da hun var gennemsyret af sin syndige gerninger og utugtige livsstil. For Acton er den prostituerede således: "[...] a woman with half the woman gone, and that half containing all that elevates her nature, leaving her a mere instrument of impurity [...]" (Jordan, Sharp, 2003: 33). Kvindelig seksualitet blev patologiseret i en grad så Acton så seksuel ophidselse som en smittefare i sig selv (Jordan, Sharp, 2003: 33). Dette hykleri, hvor mænds ret til at købe sex indirekte blev støttet af staten, og prostituerede blev set som en syg, samfundsundergravende klasse uden rettigheder, blev hovedanstødsstenen for historiens første større kvinderetslige massebevægelse (Caine, 1997: 91). I 1869 opstod *Ladies National Association for the Repeal of the Contagious Di-*

seases Acts, der kæmpede for en tilbage-
rulning af lovene, med Josephine Butler
som formand og karismatisk frontfigur. Butler, der var dybt religiøs og så sit politiske engagement som et kald fra Gud, angreb først og fremmest den legitimering af offentlig synd, hun mente lovene afspejlede. Der var for hende ikke tvivl om at prostitution - eller det egentlige problem: promiskuitet - var en synd. Hvad hun derimod gjorde op med var ideen om at den prostituerede var selve sin synd, sin sygdom. Den indre kvinde, der først og fremmest ønskede at være en hustru og moder, var ifølge Butler aldrig så ødelagt at hun, principielt, ikke kunne resocialiseres. Med inspiration fra den amerikanske Temperance Movement spillede Butler på ideen om kvindens renhed i kontrast til den offentlige synd. Hvis der var nogen det kunne være problematisk at resocialisere var det snarere de mænd, der på den ene side benyttede sig af visse kvinders økonomiske elendighed og på den anden side både udstødte dem på grund af deres syndighed og søgte at beskytte sig selv mod smitte ved at administrere og regulere selve denne synd. Butler åbnede sit hjem for udstødte, tidligere prostituerede og startede hjem, hvor sådanne kvinder kunne bo og leve af et almindeligt arbejde, flere steder i England. Disse hjem skulle tjene til at resocialisere prostituerede i samfundet, men først og fremmest at genvinde deres sjæle for Gud (Jordan, 2001: 82). Hvor patriarkatet, ud fra et foucauldiansk perspektiv, var et eksempel på en udøvelse af biomagt over de pros-

titueredes kroppe - der helt konkret blev genstand for undersøgelse og intervention med det formål at regulere cirkulationen af raske, men undertrykte kvindelige kroppe, var Butlers forsøg på at genvinde de prostitueredes sjæle et eksempel på traditionel pastoralmagt. Den prostituerede var ikke længere et sygt legeme, men et syndigt lam, der måtte ledes til frelse gennem konfession og anstændigt arbejde.

...
Mellem 1870 og 1885 blev der afholdt over 900 møder og afleveret 2.606.429 underskrifter til House of Commons med ønske om at omstøde lovene. I 1886 måtte parlamentet bøje sig, og kampagnen mod the Contagious Diseases Acts stod således som den første større politiske succes for en kvinderetsbevægelse i England.

Litteratur

Butler, J., Jordan, J. and Sharp, I. (2003). *Josephine Butler and the prostitution campaigns*. London: RoutledgeCurzon.

Caine, B. (1997). *English feminism, 1780-1980*. Oxford, England: Oxford University Press.

Foucault, M. and Hurley, R. (1990). *An introduction*. New York: Vintage books.
Hamilton, M. (1978). Opposition to the Contagious Diseases Acts, 1864-1886. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, 10(1), p.14.

Jordan, J. (2001). *Josephine Butler*. London: J. Murray.

tema: andet

Marie Søndergaard

Reportage fra Faglig Weekend - Sygdommens natur

"Sygdommens natur er lige så uhåndgribelig som to fremmedsprog der skal sætte ord på en fælles genstand" (Bek-Thomsen)

Forvandlingen af tid og rum

Indtrykket er skuffende upersonligt og klinisk i det tomme hvidmalede lokale med gråt gulv på første sal i Himmerlandsgården. Der står flere rækker af stole placeret med front mod en hvid tavle, og jeg sætter mig nede bagved. Industrikoppen med kaffe placerer jeg på gulvet ved siden af, og blyanten og papiret pusles frem fra tasken. Forberedelserne til weekendens første oplæg er gjort. Der står Natur på programmet. Minutterne lever længe, før der høres en stille summen af mennesker nærme sig. Summen bliver først til uhørlig mumlen, senere snakken og til sidst synes lydniveauet at tage til i styrke. Det noget triste førstehåndsindtryk forsvinder med et sæt, da flokken af småleende og smilende filosofi- og idéhistoriestuderende træder indenfor. Rummet synes at tage form, og forårsfarverne fra malerierne på væggene træder pludselig i karakter. Stemningen lægger i sandhed op til en begivenhedsrig weekend.

Idéen til denne artikel opstod på linje med koblingen mellem patientens og den videnskabelige bestemmelse af sygdommens natur. Hovedskikkelsen bag første bidrag til Faglig Weekend, Jakob

Bek-Thomsen, der har høstet stor anerkendelse med sine forskningsprojekter inden for bl.a. Naturvidenskabelig videnskabsteori, Sundhed og sygdom og Medicinhistorie gjorde stort indtryk med sit oplæg under titlen 'Sygdommens natur i den moderne medicin'.

Afgrænsningen af sygdommens natur

Igennem udviklingen af den moderne medicin forekommer der en adskillelse imellem patient og sygdom (subjekt og objekt), som ikke var set før 1700-tallet. Denne tendens sker: " [...] i 1700- og 1800-tallets opfindelse af den kliniske sygdomslære og patologiske anatomi" (Bek-Thomsen), hvilket bl.a. betyder, at diagnosen ikke længere bliver stillet ud fra patientens symptomer. Eksempelvis var 'svindsot' betegnelse for 'sygdom ved vægttab', ligeledes var 'vattersot' 'sygdom ved vandophobning'.¹ Benævnelsen for sygdommen var en forlængelse af undersøgelser af de symptomer, som sygdommen udviste på patienten.

Men i lyset af lægevidenskabens udvikling rettede faget sig mod at forklare symptomer anatomisk. Det var ikke længere lægens rutinemæssige undersøgelser og patientens opfattelse af sygdom-

mens natur "[...] gennem oplevelsen af eller erfaringen med at være syg" (Bek-Thomsen), videnskaben tog udgangspunkt i. Med den nye viden inden for lægevidenskaben gjaldt det om at stille diagnosen, forståelsen af sygdommens natur, på: "mødestedet for den fysiologiske/biologiske undersøgelse og anamnesen" (Bek-Thomsen). Det er åbenlyst, at udviklingen af den moderne medicin skaber en større adskillelse mellem lægens og patientens forståelse af sygdommens natur, hvilket synes paradoksalt, da det eneste, der forbinder lægen og patienten, netop er *sygdommen*.

Voqui latos pykheam... hvabehar?

"**Det-og-det** indikerer at der er **det-og-det** inden i dig. Men hvis det ikke bliver bekræftet gennem analysen af **dit og dat**, så må det antages at du har **sådan og sådan** og så videre" (Bek-Thomsen). Der spreder sig en let latter, og stemningen vidner om genkendelse hos publikum, når Jakob Bek-Thomsen henviser til dette citat. Vi træder ind i historien om den russiske karakter Ivan Iljitjs². *Ivan Iljitjs død* af Lev Tolstoj er et skønlitterært værk fra 1886., som omhandler en mand, der igennem sin sygdom tvinges til at blive konfronteret med døden. Citatet vidner om et 'hierarkisk' og 'statusmæssig' misforhold i meddelelsesoverleveringen fra lægen til patienten. Patientens skæbne ligger i lægens hænder under undersøgelse, diagnosticeringen og helbredelsesforløbet. Lægens intention er at stille en klar diagnose med udgangspunkt i sine foretagne anatomiske un-

dersøgelser. Med diagnosticeringen følger et fastlagt helbredelsesforløb, og lægens opgave er løst. Men det er først her, patientens problemer begynder.

For patienten er det vigtige, hvad sygdommen betyder for udfoldelsen af livet. Derfor sker der også en begrebsmæssig forvridning, som det ses i citatet. Patienten hører ganske enkelt volapyk, når lægen skifter imellem videnskabeligt fagsprog og personlig tiltale. Det eneste vigtige for patienten er at vide, hvor alvorlig og omfattende sygdommen er. Jakob Bek-Thomsen inddrager i forbindelse med denne bemærkning Ole Helmig, administrerende overlæge ved ortopædkirurgisk hospital i Aarhus, som i sine erindringer skriver: "I patientsamtalen er det væsentlige ikke hvad lægen siger, men hvad patienten hører." Dialogens form er derfor kernen til at kunne finde ind til et fælles forståelsesgrundlag læge og patient imellem. Til slut må det konkluderes, at Jakob Bek-Thomsen her i sit oplæg evner at gribe et uhåndgribeligt problemkompleks mellem patient, læge og sygdom. Et problemkompleks, som svæver mellem naturvidenskab og humanvidenskab. Tak for inspirationen og ikke mindst tak for det fornemme oplæg.

1 Information hentet fra Gyldendals 'Den Store Danske', besøgt d. 24/04-2016, senest redigeret d. 01-02-2009 http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Sundhedsvidenskab/Sundhedsvidenskabernes_terminologi/nosografi

2 Tolstoj, Lev (opr. udg. 1886), *Ivan Iljitjs død*

andet

Intervju av avtredende og tiltredende redaksjonssjef for TINGEN - afdelingsblad for idéhistorie

For cirka et år siden genopstod TINGEN med Louise ved roret. Og uden herefter at bruge flere sejlmetaforer, må det siges, at hun har styret vores afdelingsblad sikkert igennem tre, og med dette nummer fire, udgivelser. Det, og meget mere vil jeg (og resten af redaktionen) gerne sige tak for. Men inden vi giver helt slip på Louise får I her et indblik i hendes idéhistoriske og magiske verden.

Dea: Hvad synes du har været det bedste ved at være redaktør på TINGEN?

Louise: Noe av det beste har i hvert fall vært den supergode responsen og oppbakkingen fra både studerende, ph.d-studerende og andre ansatte. Det er givende å lave noe som folk setter pris på. Utover det har jeg også hatt en deilig redaksjon å arbeide med, hvilket gjør jobben lettere og morsommere.

D: Hvorfor skal folk, ifølge dig, læse TINGEN?

L: Folk skal lese TINGEN, fordi bladet gir en innsikt i hva som rører seg på faget vårt. Artiklene er korte og over-skuelige, og dermed en god mulighet til å få et innblikk i ulike former for- og interesser på idéhistorie. Kanskje kan TINGEN også inspirere medstuderende

til å sette seg inn i nye områder. Noen skal lese TINGEN, men enda viktigere mener jeg det er å spørre "hvorfor skal folk skrive til TINGEN?" og det mener jeg at man skal fordi det virkelig er god øvelse. Det er, som i den "virkelige" verden, lite plass til å få igjennom sin sak – og det er en svær kunst å formå at holde seg innenfor begrensningene. Vi er noen sånne som skriver meget, og det skal vi bli bedre og bedre til.

D: Hvem er dine tre favoritt idéhistorikere?

L: Dette må svares på med det forbehold at det endres hele tiden, men for tiden er det nok Muhammad Arkoun, Joan Wallach Scott og Amina Wadud

D: Hvem ville du helst sitte fast i en elevator med?

L: En elevatormontør, neida.

Jeg tror jeg ville sitte fast i en heis med Fatima Mernissi for å diskutere islamsk feminisme og ulike muligheter for denne disiplinen.

D: Hvilken bog har betyddet mest for dig?

L: Harry Potter-serien har formet og former faktisk stadig meget av mitt liv. Jeg hører på lydbøkene hvis jeg er trist eller glad, hvis ikke jeg får sove eller hvis jeg føler meg litt alene. Jeg bruker den til moralsk støtte ("Hva ville Dumbledore gjort?"). Den minner meg på at alle mennesker har flere sider og hver

sin historie (Snape), at man skal være stolt av sin kunnskap (Hermoine), og at det er mye mer interessant å være seg selv, enn å være som alle andre (Luna Lovegood). Den understreker at vi skal hjelpe de svake og undertrykte og at venner er viktige (Dobby). At utdanning er viktig, men at det er andre ting som er viktigere (Fred&George). Den påpeker at kjærlighet og mat er viktig (Ron), og ikke minst at noen ting er verdt å kjempe for (!).

D: Hvilken sag er du villig til at demonstrere for?

L: Jeg vil alltid gjerne gå i demonstrasjonstog for klima, kvinner og menns like rettigheter, og for å åpne Europas grenser så alle som vil kan komme hit.

D: Hvem er du i historien om Drengen der ikke kunne slås ihjel?

L: En krysning mellom Luna Lovegood, Rubeus Hagrid, Hermoine Granger og Neville Longbottom

Dea Sofie Kudsk er snart klar for å overta som redaksjonssjef av TINGEN, og jeg er sikker på at TINGEN er i trygge hender. Dea har, etter min mening, den helt rette *persona* og de riktige kvaliteter til å bringe TINGEN videre; til å opprettholde, utvikle og forbedre. Men hvor godt kjenner vi egentlig den nye redaksjonssjefen? Jeg har fått anledningen til å stille Dea noen spørsmål om viktige og viktigere ting:

Louise: Hva er dine mål og ønsker for TINGENs neste år? Har du noen nye ideer til de kommende numrene?

Dea: Jeg synes, at et mål for TINGEN må være at involvere endnu flere studerende end allerede. Der bliver tænkt så mange spændende tanker og skrevet så mange spændende opgaver på idéhistorie som jeg håber TINGEN kan være med til at bringe videre. Det fede ved TINGEN er, at man kan øve sig i at skrive - ikke kun hardcore akademisk - men også på andre måder, der stadig er idéhistoriske. For eksempel kunne jeg godt tænke mig at læse flere idéhistoriske essays, reportager etc.

L: Hvorfor skal folk, ifølge deg, lese TINGEN?

D: Man skal læse TINGEN hvis man er interesseret i hvad andre idéhistorikere interesserer sig for, og man skal læse TINGEN og blive inspireret til selv at forsøge sig med artikler, essays eller andet. TINGEN er en mulighed for at opdage og dyrke den faglige flerstemighed der findes på idéhistorie.

L: Hvem ville du helst sitte fast i en elevator med?

D: Det kunne være Joan Baez, der findes få mennesker, der kæmper så meget for det de tror på som hende. Eller Herta Müller, der skriver fantastisk og som har overlevet som forfatter i Ceauşescus diktatur. Eller Gaston Bachelard, som godt nok er død, men altså for at høre

ham udfolde sig om elevatorens rum. Jeg håber, at han ville kunne recitere mere eller mindre surrealistisk poesi for at underbygge sine pointer.

L: Hvilken bok har betydd mest for deg?

D: Jeg bliver nødt til at vælge tre bøger, nemlig Thomas Bobergs tre rejsebøger *Americas*, *Invitation til at rejse* og *Sølvtråden*. Jeg har tit ønsket mig et helt liv til kun at læse bøger og et helt liv til kun at rejse – jeg kan ikke vælge hvilken af disse ting der betyder mest for mig. Bobergs bøger har været med til at drive mig ud i verden.

L: Hvilken sak er du villig til å gå i demonstrasjonstog for?

D: Det er efterhånden noget tid siden jeg sidst har været til demonstration – det var engang i starten af efteråret, til en af demonstrationerne for en ordentlig modtagelse af flygtninge i Danmark. Jeg går gerne til klimademonstrationer, demonstrationer for asyl, uddannelsespolitiske demonstrationer etc. Jeg er bare ikke så glad for kulde og tåregas. Men en demonstration flytter altid et eller andet tror jeg. I det mindste er det en måde at udtrykke solidaritet på.

L: Hvem er du i fortellingen om gutten som overlevde?

D: Jeg blev anbefalet at tage en eller anden test på facebook hvor man kan finde ud af hvilket kollegium man hører til på, men det har jeg ikke lige fået

gjort. Da jeg var barn, turde jeg ikke sige Voldemort, men sagde konsekvent Han-som-ikke-må-benævnes, indtil det ligesom gik op for mig at det var nødvendigt at man turde sige hans navn, og at hvis jeg ville være Harry Potter måtte jeg i hvert fald turde gøre det.

Det har vært et spennende og givende år. TINGEN har gjenoppstått og nå skal den leve videre.

Takk for meg, Lykke til Dea

Introduktion til Hannah Arendt

af Julie Baggesen

Hannah Arendt levede i årene 1906 til 1975 og i denne tid fik hun udgivet et mangefold af bøger og essays. Med en stor kærlighed for de græske tænkere og med en skarp historisk bevidsthed, fremlagde hun, i et poetisk og kontant sprog, dybdegående analyser af både modernitetens væsen samt retrospektive refleksioner over de begivenheder der fandt deres sted i det 20. århundrede, i form af krige og teknologiske progressioner. At fremhæve ét aspekt ved Arendts tænkning vil hurtigt virke fattigt, netop fordi hendes værker indeholder så mange forskellige dimensioner. Set overordnet er hun nok mest kendt for hendes synspunkter angående totalitarismens væsen. Netop som vidne (dog ikke som førstehånds) til Holocaust, til jødeforfølgelse, til nazisternes magtovertagelse og magtudbredelse, stod spørgsmålet om totalitarismen som et af de forreste i hendes tænkning.

Det er dog imidlertid de tanker som udfoldes i hendes værk *Menneskets vilkår* fra 1958, som denne tekst vil præsentere, da man heri kan finde en mere underliggende dimension i Arendts tanke-univers. I dette værk søger Arendt, som hun udtrykker det: "...at tænke over, hvad det er vi gør" (Arendt, 2015: 34). Med denne agenda in mente, undersøger hun hvorledes de menneskelige vilkår har formet menneskene og deres udvikling, og fremlægger hertil den fremtidshorisont som de moderne mennesker står overfor – og denne er ikke just af en opløftende slags.

Ved de menneskelige vilkår forstår Arendt de vilkår menneskene, der som betingede eksistenser, er underlagt. Det som hun finder foruroligende er den tendens hun ser hos menneskene, til at forsøge at flygte fra disse vilkår. Et eksempel på denne tendens er eksempelvis ønsket om at rejse ud i rummet – en flugt fra jorden. Eller som når mennesket søger at overvinde deres dødelighed gennem alskens medicinske praksisser. I menneskenes forsøg på at frigøre sig fra disse vilkår, der "...endnu gør mennesket til et af naturens børn" (ibid. 31), er de blevet fremmedgjort fra verden og er i samme træk på vej til at miste deres mulighed for at være mennesker. Netop dette aspekt er væsentligt og for at forstå denne idé om hvad det er der gør os til mennesker, er det nødvendigt at introducere de tre sfærer i menneskenes aktive liv: arbejde, fremstilling og handling.

Disse sfære binder sig hver især til menneskelige vilkår, og det er gennem en analyse af disse tres indbyrdes forhold at Arendt ser den moderne tids dystopiske fremtid tegne sig. Dét der er gået galt er, at mennesket har mistet sit offentlige rum, hvilket er det eneste rum hvori handlingen kan finde sted. Og det er netop kun ved handlingen at mennesket er menneske. Med handling mener Arendt ikke handling i almen forstand, som eksempelvis at vande blomster, men derimod dét som mennesket gør når det udtrykker sin unikhed foran andre unikke væsner. Hendes pointe er, at menneskene netop er mennesker og ikke blot er mennesket, forstået således at enhver, i kraft af sin fødsel, er unik og at det derfor er en nødvendighed at kunne udtrykke denne unikhed hvis ens unikke 'jeg' skal have eksistens. Og netop denne udtrykken, denne fremtrædelse, kan kun ske i det offentlige rum. Men igennem sin historiske analyse, ser Arendt hvordan dette rum, gennem en intern relationsændring af de tre aktivitets-sfærer, næsten er blevet fuldstændig elimineret. Og det er her Arendt ser den største fare. Dette betyder nemlig at menneskene er frataget deres eneste mulighed for at stå frem som sig, og at herfra kun står tilbage med den mulighed at blive ét med massen – at blive konform – at "... finde sig til rette i en bedøvet funktionsbestemt adfærd...".

Den anden side af denne modernitetskritik er rettet mod den teknologiske og videnskabelige udvikling som det 20. århundrede var præget af. Det hun frygter er, at vi snart ikke længere er i stand til at tale og tænke om vores frembringelser i og med at disse overgår vores forstand. At "vi vil blive tanketomme og åndsforladte væsner, hjælpeløst underkastet ethvert påfund vi teknisk er i stand til at frembringe, uanset hvor morderisk det end måtte være" (ibid. 32). Altså at vi sagtens kan benytte os af teknologien, men fordi vi er ude af stand til at forstå den, bliver vi revet med af dens udviklingen uden muligheden for at have et reflekteret forhold til denne.

Arendts modernitetskritik kan altså forstås som et opråb og nødråb. Og her, næsten tres år efter, kan man ikke just sige at den er blevet mindre væsentlig. Vi står nu i en verden hvor bureaukratiet hersker, hvor vi taler om virtual reality som en slags fuldkommen virkelighedserstatning, hvor månen er erobret, og hvor vi står over for store klimaforandringer som hybris-konsekvens af vores teknologiske voldsomhed. Vores flugt fra vores bindende vilkår er stadig, og tænkeligt endnu mere, reel - og set i forlængelse af Arendts modernitetskritik ligner det ikke at vi har taget ved lære, men nærmere at vi er sunket dybere ned i denne farlige suppedas af adfærdsreducering og teknologisk underkastelse.

Men! Det fede ved Menneskets Vilkår (og Arendt) er netop at denne ikke er en tragisk dødsdømmelse af det moderne menneske. For der findes håb. Nataliteten - dét vilkår at vi er født. For Arendt betyder dette faktum, denne nye begyndelse, muligheden for handling. Og på denne Augustinske måde, er det i kraft af de menneskelige vilkår, at vi aldrig kan reduceres fuldstændigt – at vi aldrig mister muligheden for at gøre noget nyt. I dag ser man stadig mennesker der tager affære, eksempelvis i form af græsrodder, opråbere, kunstnere og andre aktivister. At menneskene endegyldigt ville nå et punkt hvor de ikke længere reflekterer over deres tilværelse og lader sig hensynke til fuldstændig passivitet, virker utænkeligt – men, med Arendt som forbillede, er det vigtigt at tænke over!

Litteratur:

Arendt, Hannah (2015): Menneskets vilkår, København: Gyldendal

anmeldelser

Venstrefløyens nye tænkere – en introduktion
 Redigert av Jon Rostgaard Boiesen, Kåre
 Blinkenberg, Astrid Nonbo Andersen, Mathias
 Hein Jessen
 Forlaget slagmark, 2011

anmeldelse »

af Louise Rognlien

Venstrefløyens nye tænkere – en introduktion

Boken er som tittelen poengterer en introduksjon til de viktigste teoretikerne innenfor dagens venstrefløy. Introduksjonsformatet er vellykket ved at fokuset i hvert bidrag både er dypt og bredt. Bidragene fyller mellom 15 og 26 sider, i løpet av hvilke leseren blir innført i kontekstuelle aspekter, forfatterskapets helhet og noen nedslag i teoriene. Boken er en antologi bestående av ti små introduksjoner, fra elleve bidragsytere, til tretten tenkere. Utover de tre intellektuelle "par"; Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, Michael Hardt & Antonio Negri og Luc Boltanski & Éve Chiapello, fyller boken introduksjoner om Alain Badiou, Jacques Ranciere, Slavoj Žižek, Judith Butler, Étienne Balibar, Giorgio Agamben og Jacques Derrida.

Som Slagmark-redaksjonen selv skriver bakpå boken er de presenterte tenkerne uomgjengelige for å forståelsen av den nye venstrefløy. Etter fire år på idéhistorie var det også på tide for meg å få litt kjøtt på mitt venstre-

fløysben. Jeg har gjennom mange diskusjoner, samtaler og forelesninger fått en langsam (kanskje litt for langsom?) introduksjon til flere av tenkerne og teoriene som utarbeides i denne boken, men nå er min viten mer kvalifisert og jeg ser frem til videre utvikling ved å gå til primærlitteraturen.

Jeg mener boken særlig er vellykket i kraft av å være en så dybdegående introduksjon at den kan fungere som en form for håndbok. Boken åpner opp for en rekke forfatterskap på den måten at den kan leses fra ende til anden, men også som et lite oppslagsverk man kan vende tilbake til. Introduksjonsformatet innebærer også det element at man til tider beveger seg hurtig mellom ulike teorier og verker. Det er på knappe 15 sider pluss kun enkelte emner som kan belyses, men jeg vil også mene at det nettopp er poenget med en introduksjon. *Venstrefløyens nye tænkere* tilbyr en smakebit, som man selv kan utvikle videre.

Boken tar utgangspunkt i den påstanden som Rasmus Ugilt påpeker i bidraget om Ernesto Laclau og Chantal Mouffe: "Hvis venstrefløys politiske

prosjekt skulle vedblive at være relevant, måtte den tænkes på ny» (s.21). Et fellestrekk ved flere av teoretikerne som introduseres er at de både gjør opp med en eldre venstrefløy og samtidig gjør opp med den stagnerte ideen om selve venstrefløyen. Den er dermed et dobbelt oppgjør, hvilket også tydeliggjøres i Jon Rostgaard Boiesens forord. Han kritiserer den klassiske kritikken av venstrefløyen for å være sneversynt ved å kun fokusere på en side av venstrefløyen (den voldelige og totalitære). Rostgaard Boiesen påpeker hvordan dette faktum ikke skal overskygge de parallelle og alternative narrative som har flortert og stadig er på spill. Boken er altså et forsøk på å bringe nye aspekter og refleksjoner på banen og dermed gjenopplive en dynamisk venstrefløy.

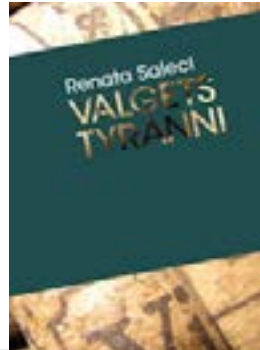
Flere av bidragene påpeker, i tråd med "gjenopplivelsen", et ønske om å ville gå bakom eller komme seg utover det klassiske skillet mellom høyre og venstre. Mens Laclau&Mouffe advokerer for en post-marxisme, understreker Butler hvordan en Queer-marxisme kan åpne muligheten for å "overkomme de 'unødvendige splittelser på venstrefløjen'".

Boken forblir akademisk fundert, i teoretiske refleksjoner. Hvilket kan kritiseres av noen, men er ikke et problem for meg og nok heller ikke for leserne av denne anmeldelsen.

Sitatsamlingen kjent som "Maos lille røde" har muligens fått en konkurrent i *Venstrefløyens nye tæ-*

kere; som i hvert fall for mitt vedkommende er min "lille røde".

Valgets tyranni
Renata Salecl
Forlaget Philosophia, 2012
135 sider, 159 kr

anmeldelse »

af Sara Benedicte Neukirch

Valgets tyranni

Det ultimative dilemma vedrørende valg ligger i det forhold, at ethvert menneskeliv på den mest fundamentale vis er valgfrit. Albert Camus udtrykte det på følgende måde: 'Skal jeg slå mig selv ihjel eller drikke en kop kaffe?' (s. 110).

Valgets tyranni er en velskrevet bog, der er nem at læse samtidig med, at den indeholder mange lag der kræver tid og tænkning. Bogens analyse føles nærværende idet Renata Salecl taler om hvad der sker i vores tid netop nu, og behandler emner som identitet, senkapitalisme, skam m.fl. Salecl giver et overblik, og et sprog, der kan hjælpe én med at forstå samtiden, især med henvisninger til Jacques Lacans psykoanalyse, bl.a. med hans begreb om den Store Anden, som anvendes på en analyse af kulturen.

Hvorfor gør valget os ængstelige?

Vores liv opfattes som noget, der er fyldt med valg. Valget spiller en rolle når vi handler ind i supermarkedet, vælger uddannelse, i parforholdet m.fl. og Salecl påpeger, at denne store valgfrihed gør os ængstelige og vækker en følelse af

utilstrækkelighed. Vores valg afspejler i det senmoderne samfund vores identitet, hvilket kan være et tyranni der kun fører til større uro idet man tror, at man gennem sine valg kan finde sig selv. Ifølge Salecl håber vi altså på, at valget altid kan føre til tilfredsstillelse, pga. den ideologi der har penetreret vores idéer.

At vælge gennem andres øjne

Idéen om, at vores valg afspejler vores identitet kan virke hæmmende på vores evne til at træffe valg i forskellige omstændigheder.

I vestlige samfund kan vi vælge vores identitet, vores seksuelle orientering og vores religion. Vi kan vælge, om vi vil have børn eller ej. Vi kan omforme vores kroppe og endda skifte køn. Men hvad er dertilbage, når vi har overgivet os selv til al denne kontingens? Hvem er vi, når alt ved os er valgfrit? (s. 45)

Salecl stiller sig kritisk op overfor sammenhængen mellem valg og identitet ved at hive psykoanalysen på banen. Psykoanalysen påpeger, med begrebet om det ubevidste, at der altid vil være en side af os selv som vi ikke kender og ikke kan styre bevidst. Det ubevidste står i vejen for at vi kan finde vores identitet igennem vores valg. Vi kan ikke i

alle vores valg formå at tænke rationelt og forudse hvad valget vil føre til i fremtiden. Når mennesket står i en situation, hvor verden bliver kontingent som følge af valgfriheden, fungerer valgfriheden pludselig som en blokering for at finde sin identitet i stedet for at 'skabe' den.

Valg og skam

Salecl påpeger at forlegenhed og skam ofte knyttes til identitetsfølelsen. Vi bebrejder altså os selv og de valg vi har taget, hvis vi føler os flove over at mislykkes "med at rette sig efter de principper der er fastsat af ens Store Anden". Skam er altså forbundet med følelsen af at blive ydmyget af de andre, og knytter sig altså til vores inkonsistens (s.125). Men på trods af denne forklaring på opkomsten til skam, vender vi blikket indad når vi føler, at vi har fejlet. "Når vi skammer os over de valg, vi har truffet, vender vi vores blik bort fra samfundet i almindelighed og fokuserer på os selv" (s.126). Salecl er optaget af, at kritisere denne inderliggørelse af skammen ved at påpege at de valg, vi træffer, ofte er irrationelle. Dette understøttes især af psykoanalysens tilgang til forståelsen af menneskets forhold til sig selv, kulturen og valg.

Hvad er mennesket
Immanuel Kant
Informations forlag, 2015
288 sider, 299,95 kr.

anmeldelse »

af Astrid Lykke Birkving

Immanuel Kant: "Hvad er mennesket? Antropologi i pragmatisk perspektiv"

I dette værk fordyber Kant sig i spørgsmålet om hvad det overhovedet vil sige at være mennesket? Hvordan kan mennesket beskrives som art? Kants undersøgelse er baseret på en forelæsningsrække, som blev holdt på uni-versitetet i Königsberg i perioden 1772 - 1796.

Forelæsningsrække eller ej, så arbejder Kant lige så systematisk som i hans tidligere store værker, og kan derfor også læses i forlængelse af disse. Rent praktisk består værket af to bøger, hvor første bog er teoretisk tungest, da Kant her integrerer sit tidligere arbejde om forstanden, dømmekraften og fornuf-ten. Anden del vægter omkring 60 sider og indeholder overvejelser om menne-sket som art, hvor Kant bygger videre på første del og søger at teoretiserer menneskets karakteristika. Tilsammen danner dette fundamentet for at be-svare spørgsmålet: Hvad er mennesket?

Kant er præget af sin tid, og skriver også dette værk direkte ind i oplysningskon-teksten, men berører samtidigt antro-pologiske diskussioner og temaer, som stadigt gør sig gældende i dag. Grund-læggende er det for Kant et spørgsmål om hvorvidt mennesket skal opnå det almene via dets art; en position, som Kant afsluttende forholder sig meget skeptisk overfor. Den eneste vej til det almene bliver for Kant en kosmopoli-tisk organisering. Derfor kan dette værk læses i direkte forlængelse af Kant's politiske skrifter, hvoriblandt det mest kendte nok er Til den evige fred (1796).

Kant kan trækkes ind i en nutidig sam-fundsdebat på flere måder. I nogle vendinger kan Kant endda virke un-der-holdende, specielt set i lyset af nutidens ligestillingsdebat. Lad mig give en forsmag; I anden del af vær-ket skriver Kant om Kønnets karakter, hvori Kant giver sin karakteristisk af henholdsvis mandens og kvindens køn, og hvor-dan disse harmonerer. Som noget af det første lægger Kant kraf-tigt vægt på, at artens opretholdelse skal holdes inden for husets fire vægge. Dette er et antropologisk faktum og

ligeså et fundament for ægteskabet.

Kant beskriver klart, at der er sket en udvikling i kvindens natur. Hun er ikke længere et husdyr som i de primiti-ve samfund. Men hvorvidt kvinden kan be-tragtes som samme art som manden er Kant ikke helt sikker på. Kvin-den kan eksempelvis ikke holde på hemmelig-heder pga. af sin store lyst til snakkesa-lighed. Selvom der selvfølgelig skal ta-ges et kontekstuelte forbehold for disse udsagn, er der ingen tvivl om at afsnit-tet er både interessant og underholden-de set igennem nutidige ligestillings-briller. Jeg var i hvert fald underholdt.

Afslutningsvis vil jeg selvfølgelig an-befale bogen hvis man er sulten efter Kants filosofi og tankeunivers, og hvis Morten Haugaards forelæsninger om Kant i De Filosofiske Ideers Historie II ikke var nok til at mætte denne sult.

Sådan bliver vores børn dygtigere. Resultater fra Center for Strategisk Uddannelsesforskning 2010-2016
Niels Egelund
Århus Universitetsforlag, februar 2016
142 sider, 149,95 kr.

anmeldelse »

af Valdemar Pold

Selvproklameret åndsløs uddannelsesforskning

Strategisk uddannelsesforskning

I 2010 dannedes Center for Strategisk Uddannelsesforskning med en samlet bevilling på 53 mio. kr. frem til 2015, hvilket blev forlænget til 2016. I den sammenhæng har prof. Niels Egelund, som bl.a. har haft funktionen som centerdirektør, udgivet bogen *Sådan bliver vores børn dygtigere. Resultater fra Center for Strategisk Uddannelsesforskning 2010-2016* på Århus Universitetsforlag. Bogen er, som titlen indikerer, en opsamling og resumé af både centrets resultater fra de sidste seks års forskning og det fortsatte arbejde. Begrebet »strategisk uddannelsesforskning« skal forstås helt konkret som en forskning, der er tiltænkt et politisk mål. Dette har for centret overordnet været at afdække, hvorfor 95% af en ungdomsårgang stadig ikke får en ungdomsuddannelse, og hvad løsninger kunne være på dette problem. Forskningen har ifølge Egelund både haft en strategisk *relevans*, ved at arbejde med

de aktuelt prioriterede emner, samt en strategisk *indflydelse* ved at være forskning, der er »direkte anvendelig«, da den afdækker årsagsforhold og løsningsforslag (s. 13). Egelund forklarer helt eksplicit, at de seks års forskning ikke har skulle bringe større indsigt og forståelse, men blot afklare årsagsforhold, der dermed »kan være politisk og administrativt nyttige« (s. 12).

Det er interessant at se, hvordan Egelund anerkender og reflekterer over sin egen position som forsker i den forstand, at han er fuldstændig bevidst om, hvilken rolle forskningen har i forhold til politik og anderledes uddannelsesforskning. En vigtig pointe, man ikke må overse som idéhistoriker, er, at Egelund ikke *kun* instrumentaliserer pædagogikken, men gør de politisk-demokratiske beslutninger mulige. Hvis politikken ændrer præmisser, hvilket fx kunne ske på baggrund af kvantitativ eller filosofisk uddannelsesforskning, da »virker« Egelunds forskning ikke længere.

Længere uddannelse og højere indtægt

Når det er sagt, så kunne Egelund gøre diskussionen bredere, end han formår

i den hér omtalte bog og trodse sin idé om at være politikernes forlængede arm for at styrke bogens argumentation. Bogens logik strækker ikke længere end en cost-benefit-analyse i forhold til bestemte politiske mål, som i dette tilfælde er *længere uddannelse* (mere læring) og *højere indtægt* (flere penge) (s.35). Egelund får derfor fx konkluderet, at der er »en stor både individuel og samfundsmæssig gevinst ved, at mødre placerer deres små børn i dagtilbud og går på arbejde« (s. 28), med den begrundelse at mødres tid på arbejdsmarked stiger og både børnenes uddannelseslængde og senere indtægt stiger derved.

Egelund begrebsliggør det som børnenes »institutionserfaring«, hvilket omgående får én til at tænke: Hvad gør det ved et menneske at blive institutionaliseret? Hvad gør det ved forholdet mellem barn og forældre, at barnet er institutionaliseret? Hvad gør det ved forældrerollen, at en professor i specialpædagogik skriver, at der er »gevinst« ved at tage på arbejde frem for at være sammen med sit barn? Sådanne refleksioner bliver der ikke engang antastet til i Egelunds bog, hvilket er sørgeligt, da nogen selvrefleksivitet over egne konklusioner kunne have styrket argumentationen.

Argumentation for skolelukning er »svær«

På samme måde trækker Egelund ikke argumentationen videre, hvis han først har fået ret. Fx konkluderer Egelund i forhold til lukning af små landsbyskoler, at dette ikke skader elevernes fag-

lige resultater (s. 43). Det bliver ikke yderligere specificeret eller diskuteret, hvad disse faglige resultater egentlig siger om børnenes dygtighed, men det bliver blot konkluderet, at man ikke kan bruge det som argument mod skolelukning. Argumentationen må findes andet steds, hvilket Egelund blot specificerer som »svært«, uden yderligere kommentar til, hvordan man kunne argumentere for dette. Hvis regeringen beslutter at lukke landsbyskoler for at spare penge, og man derefter bruger ressourcer på at modbevise argumentet om, at små skoler styrker fagligheden, så giver det heller ikke mening, hvis de pågældende forskere blot finder nye argumenter, nu hvor de alligevel har ret god indsigt i diskussionen.

Når Egelund blot karakteriserer det som »svært«, får man følelsen af, at der er en beskidt magtrelation mellem politikerne og Center for Strategisk Uddannelsesforskning, som Egelund kunne have afværget fuldstændig ved at forholde sig mere eksplicit kritisk undersøgende til sine konklusioner. Det er ikke en anklage om forskningsfusk, men blot en spørgen til, hvorfor forskningen ender ud med at tale politikerne efter munden uden at overhovedet forholde sig til dette.

CALL FOR PAPERS

- Afdelingsblad for Idéhistorie

TRADITION !

Sådan gør vi altid! – det kan i sig selv være grund nok til at fortsætte. Det er en tradition og så behøver vi ikke sætte spørgsmålstegn ved det. Men det er nu alligevel hvad vi her på TINGEN vil opfordre jer til at gøre til vores næste nummer, hvor netop tradition bliver temaet.

Traditioner kan man elske eller hade. Traditioner strukturer vores liv kan man påstå. Traditioner kan gælde for en familie, et område, en nation – de kan gælde på tværs af landegrænser. De forener os og skubber os fra hinanden. Når traditioner mødes kan alt ske. Men traditioner er ikke blot vaner og normer: de kan også bruges værdipolitisk eller på anden måde i magtdiskussioner. Vi kan påberåbe os retten til at gøre noget på en bestemt måde ved at henhøre til en tradition. Man kan mene at tradition, er det der gør os i stand til at fortolke og forstå, eller man kan mene, at tradition er det, der forhindrer os i at se ud over vores egen lille verden.

Tradition er altså langt fra noget kedeligt noget, og med de ovenstående overvejelser er temaet jo på igen måde udtømt – derfor: i stedet for at kaste din gamle pen væk i løbet af sommerferien, så tag rigtig godt fat og skriv en artikel eller andet til skoleårets første TINGEN-nummer.

Artiklerne skal fylde ca. 2-4 normalsider. Hvis du er interesseret i at skrive, kan du kontakte redaktionen på vores mail og få tilsendt en skrivevejledning.

DEADLINE: 14. august 2016

Bidrag må gerne sendes inden tidsfristen. Modtages på: ide.tingen@gmail.com

